

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра біології, здоров'я людини та фізичної терапії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 20 АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

Галузь знань Е - «Природничі науки, математика та статистика»

Спеціальність Е1 - «Біологія та біохімія»

Освітньо-професійна програма «Біологія»

Факультет психолого-природничий

2025-2026 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Анатомія людини» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності Е1 «Біологія та біохімія» освітньої професійної програми «Біологія».

Мова навчання: українська.

Розробники: Марциновський В.П., професор кафедри, доцент, канд. біол. наук

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри біології, здоров'я людини та здоров'я людини

Протокол від “ 24 ” червня 2025 року № 7

Завідувач кафедри кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії

(проф. Інна СЯСЬКА)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету

Протокол від “ 26 ” червня 2025 року № 5

Голова навчально-методичної комісії психолого-природничого факультету

Ірина ТРОХИМЧУК

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань: 09 «Біологія»	Обов’язкова	
Модулів –1	Спеціальність 091 «Біологія та біохімія»	Рік підготовки	
Змістових модулів –4		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання - не передбачене		Семестр	
Загальна кількість годин – 150		1-й	1-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,5 самостійної роботи – 4,5	Освітній рівень: бакалаврський	30 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		-	-
		Лабораторні	
		30 год.	6 год.
		Самостійна робота	
		90 год.	136 год.
		Індивідуальні завдання *за наявності	
		- год.	
		Вид контролю:	
		Екзамен	
Передумови для вивчення дисципліни (базові знання з біології)			

2. Мета вивчення дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Анатомія людини» є науково обґрунтовані знання про анатомічні основи функціональної діяльності всіх систем організму людини як єдиного цілого у взаємозв'язку з оточуючим середовищем, розвивати вміння аналізувати топографію, походження органів залежно від виконуваних ними функцій, розуміти роль нейрогуморальної регуляції у забезпеченні цілісності людського організму, його вікові зміни.

Завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями курсу є:

- проаналізувати теоретичне і практичне значення основних відкриттів в анатомії людини, окреслити історичні етапи розвитку анатомії як науки, відзначивши пріоритет вітчизняних вчених у розвитку різних галузей анатомії людини;
- вивчення будови тіла людини, поклавши в основу системний та морфофункціональний принципи його будови, на основі сучасних досягнень макро- і мікроскопічної анатомії (морфології);
- вивчення індивідуальних, статевих та вікових особливостей організму у філо- та онтогенезі, анатоми-топографічні взаємовідношення органів, вади їх розвитку, розкривши поняття інтегруючих систем людини;

- всебічно розкрити взаємозв'язок і взаємозалежність окремих частин організму людини;
- виробити у студентів наукове уявлення про взаємозв'язок та єдність структури та функцій органів людини, їх мінливості в процесі філо- і онтогенезу, тобто показати взаємозв'язок організму з мінливими умовами довкілля, вплив праці, фізичної культури, екологічних і соціальних умов на розвиток та будову організму.

Загальні компетентності

ЗК 07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні компетентності

СК 02. Здатність демонструвати базові теоретичні знання в галузі біологічних наук та на межі предметних галузей.

СК 07. Здатність до аналізу будови, функцій, процесів життєдіяльності, онто- та філогенезу живих організмів.

СК 10. Здатність демонструвати знання механізмів підтримання гомеостазу біологічних систем.

3. Очікувані результати навчання

Забезпечення програмних результатів навчання (ПР):

ПР 08. Знати та розуміти основні терміни, концепції, теорії і закони в галузі біологічних наук і на межі предметних галузей.

ПР 12. Демонструвати знання будови, процесів життєдіяльності та функцій живих організмів, розуміти механізми регуляції фізіологічних функцій для підтримання гомеостазу біологічних систем.

ПР 19. Застосовувати у практичній діяльності методи визначення структурних та функціональних характеристик біологічних систем на різних рівнях організації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Знати:

- форму та будову органів, об'єднаних у системи;
- форму і будову кісток (*systema skeletale*);
- з'єднань кісток (*systema articulare*);
- м'язи (*systema musculare*);
- нутрощі (*systema digestorium, respiratorium, urinarium, genitalia*);
- центральну та периферійну нервову систему (у тому числі автономний відділ периферійної нервової систем (*systema nervorum*);
- органи внутрішньої секреції (*glandulae endocrinae*);
- органи та утвори імунної системи;
- лімфоїдну систему (*systema lymphoideum*);
- органи чуття (*systema sensuum*);
- загальний покрив (*integumentum commune*);
- серцево-судинна (*systema cardiovasculare*);
- взаємне розміщення органів, судин, нервів у різних ділянках тіла, що має велике значення для хірургії;
- вікові та статеві аспекти анатомічних особливостей індивідуального розвитку людини на різних етапах онтогенезу;
- закономірності пренатального та раннього постнатального розвитку органів людини, варіантів мінливості органів, вад розвитку

Вміти:

- демонструвати і описувати анатомічну будову органів, систем органів людини;
- визначати на анатомічних препаратах топографо-анатомічні взаємовідносини органів і систем органів людини;
- вміти оцінювати вікові, статеві та індивідуальні особливості будови органів людини;

- вміти оцінювати вплив соціальних умов та праці на розвиток і будову організму людини;
- вміти застосовувати латинські анатомічні терміни та їх українські еквіваленти відповідно до вимог міжнародної анатомічної номенклатури (Сан-Пауло,1997; Київ, 2010).

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Опорно-руховий апарат. Скелет людини.

Тема 1. Вступ в анатомію людини. Методи дослідження осі, площини. Визначення анатомії людини, її предмет і завдання, етапи історичного розвитку. Класифікація анатомічних наук. Методи анатомічних досліджень. Принципи вивчення анатомії людини. Структурні елементи людського організму. Частини тіла, площини симетрії та осі обертання. Вікова періодизація людини. Класифікація аномалій розвитку людини.

Тема 2. Скелет як частина опорно-рухового апарату. Кістка як орган. Класифікація кісток. Вікові зміни кісткової тканини. Відновлення кістки після перелому. З'єднання кісток, їх види. Будова суглоба. Класифікація суглобів. Елементарні рухи в суглобах навколо основних осей.

Загальна будова скелета тулуба. Філогенез скелета тулуба. Будова хребця. Особливості будови хребців різних відділів хребта. З'єднання хребців. Хребет як ціле. Скелет грудної клітки. Будова ребер і грудини.

Загальна будова і відділи черепа. Мозковий і лицевий череп. Череп як ціле. Склепіння і основа черепа. Черепні ямки, отвори, через які проходять кровоносні судини, нерви та інші утвори. Контрфорси черепа. З'єднання кісток черепа. Вікові та статеві особливості черепа.

Скелет плечового пояса. Кістки вільної верхньої кінцівки і їх з'єднання. Скелет тазового пояса. Кістки вільної нижньої кінцівки і їх з'єднання. Онтогенез і вікові особливості скелета кінцівок. Значення вікових особливостей скелета для об'єктивної оцінки загального фізичного розвитку людини.

Тема 3. Мієлогія. Загальні відомості про м'язову систему. Будова м'яза як органа. Допоміжні апарати м'язів. Класифікація м'язів. Кровообіг і іннервація м'язів. Розвиток і вікові особливості м'язової системи. Робота м'язів.

Класифікація м'язів голови. Характеристика жувальних м'язів. Морфофункціональна характеристика мимічних м'язів. М'язи шиї, їх класифікація, топографія і характеристика: а) поверхневі м'язи шиї, їх функції. б) м'язи, які кріпляться до під'язикової кістки. в) глибокі м'язи шиї (медіальні і латеральні).

М'язи тулуба: а) м'язи спини, їх топографія і функції; б) м'язи грудей, їх топографія і функції; в) м'язи живота, їх топографія і функції. Дихальні м'язи: а) основні м'язи вдиху, їх топографія, прикріплення, функції; б) допоміжні м'язи вдиху, їх топографія, функції; в) м'язи непрямої (побічної) дії, що беруть участь в акті вдиху; г) м'язи видиху; д) типи дихання.

М'язи верхньої кінцівки: а) м'язи плечового поясу, їх топографія і функції; б) м'язи вільної верхньої кінцівки (плеча, передпліччя, кисті), їх топографія і функції. М'язи нижньої кінцівки: а) м'язи тазового пояса, їх топографія і функції; б) м'язи стегна, їх топографія і функції; в) м'язи гомілки, їх топографія і функції; г) м'язи стопи (тильної поверхні, підошви), їх топографія і функції.

Змістовий модуль 2. Нутрощі

Тема 4. Вступ до спланхнології. Шлунково-кишковий тракт. Поняття про спланхнологію. Загальний план будови порожнистого та паренхіматозного органів. Система органів травлення і її функціональне значення. Загальна будова стінки травного каналу. Будова і функції ротової порожнини, глотки, стравоходу, шлунка. Тонка та товста кишки, їх відділи, будова і функції.

Тема 5. Система органів дихання та травлення. Загальний план будови і функції дихальної системи. Повітроносні шляхи: особливості будови стінки та характеристика органів. Легені, їх будова, топографія, функціональне значення. Середостіння.

Тема 6. Система органів сечовиділення. Загальна будова сечовидільної системи, її функції. Топографія, будова і функції нирок. Будова і функціональне значення сечоводів,

сечового міхура та сечівника. Відмінності сечівника у чоловіків і жінок. Місця вироблення і шляхи виділення сечі. Вікові особливості органів сечовиділення.

Тема 7. Статева система Чоловічі статеві органи. Морфофункціональна характеристика: а) внутрішніх чоловічих статевих органів (яєчка, придатка яєчка, сім'яносної протоки, сім'яного міхурця, передміхурової та цибулинно - сечівникових залоз); б) зовнішніх чоловічих статевих органів (статевого члена, калитки). 2. Жіночі статеві органи. Топографія, будова і функції: а) внутрішніх жіночих статевих органів (яєчника, маткових труб, матки, піхви); б) зовнішніх жіночих статевих органів (малих і великих соромітних губів, клітора). 3. Циклічні процеси у жіночому організмі.

Змістовий модуль 3 . Серцево судинна та ендокринна системи

Тема 8. Серцево судинна система. Судини малого кола кровообігу. Значення серцево-судинної системи. Філогенез кровоносної системи. Розвиток органів кровообігу. Жовточний, плацентарний та легеневий кровообіг. Поділ судинної системи на кровоносну і лімфатичну. Кола кровообігу. Мікроциркуляторне русло. Артерії, вени, капіляри; будова їх стінок. Закономірності розміщення та розгалуження судин. Значення анастомозів і колатерального кровообігу.

Серце, його форма, стінки, порожнини, клапани. Серцевий м'яз, його особливості та іннервація. Провідна система серця. Судини серця. Навколосерцева сумка. Топографія серця при вертикальному положенні тіла. Судини малого кола кровообігу: легеневий стовбур, його гілки, функція і топографія. Легеневі вени.

Тема 9. Артерії великого кола кровообігу. Вени великого кола кровообігу. Аорта, її топографія і відділи. Гілки дуги аорти, грудної і черевної частин низхідної аорти. Артерії голови і шиї. Артерії кінцівок.

Системи верхньої і нижньої порожнистих вен. Коло ворітної вени. Кровообіг у плода. Особливості серцево судинної системи дитини.

Тема 10. Лімфатична система, її будова і функціональне значення. Органи кровотворення та імунної системи. Склад лімфи. Лімфатичні капіляри, судини, протоки. Будова лімфатичних вузлів і їх функція. Топографія основних елементів лімфатичної системи. Роль лімфатичної системи при поширенні інфекцій в організмі. Кістковий мозок і його розподіл в ембріональний та постембріональний періоди розвитку. Вилочкова залоза /тимус/. Лімфої дні регіонарні скупчення. Селезінка, її будова і функція. Поняття про імунітет.

Тема 11. Залози внутрішньої та змішаної секреції. Будова і функції органів внутрішньої секреції, їх вікові особливості. Значення ендокринних залоз в обміні речовин і розв итку організму. Поняття про гіпо- і гіперфункцію гормонів. Епіфіз (шишкоподібне тіло) і гіпофіз, їх форма, будова і топографія. Щитоподібна і прищитоподібні залози, їх топографія, будова і функція. Хромафінна система органів: надниркові залози і параганг лії, їх будова і функціональне значення. Інтерреналові органи. Ендокринні острівці підшлункової залози. Ендокринна частина статевих залоз.

Змістовий модуль 4. Нервова система та органи чуттів.

Тема 12. Загальна анатомія нервової системи. Спинний мозок. Спинномозкові нерви. Загальний план будови і функції нервової системи. Класифікація нервової системи. Нейрони, їх класифікація. Рецептор, ефектор. Рефлекс. Проста і складна рефлекторна дуга. Спинний мозок: топографія, будова (зовнішня і внутрішня), функції. Спинномозкові нерви, їх будова, гілки, функціональне значення.

Тема 13. Головний мозок. Черепно-мозкові нерви. Загальні відомості про головний мозок: топографія, форма, розміри. Оболонки головного мозку. Морфо-функціональна характеристика відділів головного мозку (довгастого, заднього, середнього, проміжного, кінцевого). Кора великих півкуль головного мозку, її мікроскопічна будова, функціональне значення.

Загальні відомості про черепно-мозкові нерви, їх класифікація. Принципи формування черепно-мозкових нервів, їх функція. Характеристика черепно-мозкових нервів: а) чутливих; б) рухових; в) змішаних (повних і неповних).

Лімбічна та екстра пірамідна системи і ретикулярна формація. Загальні відомості про провідний шлях. Класифікація провідних шляхів.

Пірамідна та екстрапірамідна системи, їх функціональне значення. Підкіркові базальні ядра, їх функція. Ретикулярна формація: топографія, будова, функціональне значення.

Морфофункціональна характеристика провідних шляхів: а) асоціативних; б) комісуральних; в) проєкційних (висхідних і низхідних).

Тема 14. Спинний мозок і спинно-мозкові нерви. Загальні принципи будови висхідних і низхідних провідних шляхів.

Соматичні сплетіння. Загальна характеристика периферичної нервової системи і її функціональне значення. Поняття про нерве волокно, нервові вузли, нервові сплетення, їх функції. Соматичні нервові сплетення: топографія, будова, ділянки іннервації (шийне, плечове, поперекове, крижово-куприкове.)

Симпатична і парасимпатична її частини. Загальні відомості про вегетативну нервову систему. Спільні і відмінні риси соматичної і вегетативної нервової систем. Центральний і периферичний відділи вегетативної нервової системи. Симпатична нервова система. Парасимпатична нервова система. Відмінності і спільні риси симпатичної і парасимпатичної частин вегетативної нервової системи.

Тема 15. Органи чуттів. Зоровий аналізатор. Слуховий аналізатор та аналізатор рівноваги. Поняття про аналізатори. Значення органів чуттів як периферичної частини аналізаторів. Очне яблуко, його оболонки і камери. Ядро очного яблука і світло заломлюючий апарат ока. Допоміжний апарат ока. Зоровий аналізатор. Провідниковий і центральний відділи зорового аналізатора. Орган слуху. Зовнішнє вухо та його рудиментарні утворення. Середнє вухо. Внутрішнє вухо, кістковий і перетинчастий лабіринти. Слуховий аналізатор. Шлях рівноваги

Тема 28. Смаковий і нюховий аналізатори. Шкіра. Орган смаку. Смакові сосочки, їх будова та розміщення. Смаковий аналізатор людини. Орган нюху. Шлях нюхового аналізатора. Будова шкіри і її функції. Папілярні візерунки. Особливості пігментації шкіри людини. Похідні шкіри: волосся і нігті. Іннервація шкіри, її рецептори. Провідниковий та центральний відділи аналізатора шкірного чуття.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с. р.		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7						
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Опорно-руховий апарат. Скелет людини.												
Тема 1. Вступ в анатомію людини. Методи дослідження осі, площини.	10	2		2		6	11	1		1		9
Тема 2. Скелет як частина опорно-рухового апарату.	10	2		2		6	11	1		1		9
Тема 3. Міологія. Загальні відомості про м'язову систему.	10	2		2		6	10					10
Разом за змістовним модулем	30	6		6		18	32	2		2		28
Змістовий модуль 2. Нутрощі												
Тема 4. Вступ до спланхнології.	10	2		2		6	9					9
Тема 5. Система органів дихання, травлення.	10	2		2		6	11	1		1		9
Тема 6. Система органів сечовиділення.	10	2		2		6	11	1		1		9
Тема 7. Статева система	10	2		2		6	10					10
Разом за змістовним модулем 2	40	8		8		24	39	2		2		37
Змістовий модуль 3. Серцево-судинна та ендокринна системи												
Тема 8. Серцево судинна система. Судини малого кола кровообігу.	10	2		2		6	11	1		1		9
Тема 9. Артерії великого кола кровообігу. Вени великого кола кровообігу.	10	2		2		6	10	1				9
Тема 10. Лімфатична система, її будова і функціональне значення.	10	2		2		6	9					9
Тема 11. Залози внутрішньої та змішаної секреції.	10	2		2		6	9					9
Разом за змістовним модулем 3	40	8		8		24	39	2		1		36
Змістовий модуль 4. Нервова система та органи чуттів.												
Тема 12. Загальна анатомія нервової системи.	10	2		2		6	9					9
Тема 13. Головний мозок. Черепно-мозкові нерви.	10	2		2		6	11	1		1		9
Тема 14. Спинний мозок і спинно-мозкові нерви.	10	2		2		6	10	1				9
Тема 15. Органи чуттів.	10	2		2		6	9					9
Разом за змістовним модулем 4	40	8		8		24	39	2		1		36
<i>Усього годин</i>	150	30		30		90	150	8		6		136

6. Теми семінарських занять
(не передбачено)

7. Теми практичних занять
(не передбачено)

8. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Будова тваринної клітини та тваринних тканин.	2
2	Скелет як частина опорно-рухового апарату.	2
3	Міологія. Загальні відомості про м'язову систему.	2
4	Вступ до спланхнології.	2
5	Система органів дихання, травлення.	2
6	Система органів сечовиділення.	2
7	Статева система	2
8	Серцево судинна система. Судини малого кола кровообігу.	2
9	Артерії великого кола кровообігу. Вени великого кола кровообігу.	2
10	Лімфатична система, її будова і функціональне значення.	2
11	Залози внутрішньої та змішаної секреції.	2
12	Загальна анатомія нервової системи.	2
13	Головний мозок. Черепно-мозкові нерви.	2
14	Спинний мозок і спинно-мозкові нерви.	2
15	Органи чуттів.	2
Разом		30

9. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вступ в анатомію людини. Методи дослідження осі, площини.	6
2.	Скелет як частина опорно-рухового апарату.	6
3.	Міологія. Загальні відомості про м'язову систему.	6
4.	Вступ до спланхнології.	6
5.	Система органів дихання, травлення.	6
6.	Система органів сечовиділення.	6
7.	Статева система	6
8.	Серцево судинна система. Судини малого кола кровообігу.	6
9.	Артерії великого кола кровообігу. Вени великого кола кровообігу.	6
10.	Лімфатична система, її будова і функціональне значення.	6
11.	Залози внутрішньої та змішаної секреції.	6
12.	Загальна анатомія нервової системи.	6
13.	Головний мозок. Черепно-мозкові нерви.	6
14.	Спинний мозок і спинно-мозкові нерви.	6
15.	Органи чуттів.	6
Разом		90

10. Індивідуальні завдання

(не передбачені)

11. Методи навчання.

МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);

МН2 – практичний метод (лабораторні та практичні заняття);

МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);

МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування,

анотування, рецензування, складання реферату);

МН5 –відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
МН6 –самостійна робота (розв'язання завдань);

12. Методи оцінювання.

МО1 – екзамен,
МО2 –усне або письмове опитування
МО3 - колоквиум,
МО4 –тестування;
МО5 – командні проєкти;
МО6 – реферати, есе;
МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
МО8 – презентації та виступи на наукових заходах;
МО9 – захист лабораторних;

13. Засоби діагностики результатів навчання (засобами оцінювання та методами демонстрування результатів можуть бути:

-залік;
-стандартизовані тести;
-командні проєкти;
-аналітичні звіти, реферати, есе;
-презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
-завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах;

Види та методи навчання і оцінювання

Код та назва компетентності (згідно ОПП)	Код та назва програмного результату	Методи навчання	Методи оцінювання результатів
ЗК 07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	ПР 08. Знати та розуміти основні терміни, концепції, теорії і закони в галузі біологічних наук і на межі предметних галузей.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН6	МО1 МО2 МО3 МО4 МО7 МО9
	ПР 12. Демонструвати знання будови, процесів життєдіяльності та функцій живих організмів, розуміти механізми регуляції фізіологічних функцій для підтримання гомеостазу біологічних систем..	МН2 МН3 МН4 МН6	МО4 МО7 МО9
СК 02. Здатність демонструвати базові теоретичні знання в галузі біологічних наук та на межі предметних галузей	ПР 08. Знати та розуміти основні терміни, концепції, теорії і закони в галузі біологічних наук і на межі предметних галузей.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН6	МО1 МО2 МО3 МО4 МО7 МО9

	ПР 12. Демонструвати знання будови, процесів життєдіяльності та функцій живих організмів, розуміти механізми регуляції фізіологічних функцій для підтримання гомеостазу біологічних систем..	MH2 MH3 MH4 MH6	MO4 MO7 MO9
СК 07. Здатність до аналізу будови, функцій, процесів життєдіяльності, онто- та філогенезу живих організмів	ПР 08. Знати та розуміти основні терміни, концепції, теорії і закони в галузі біологічних наук і на межі предметних галузей.	MH1 MH2 MH3 MH4 MH6	MO1 MO2 MO3 MO4 MO7 MO9
	ПР 12. Демонструвати знання будови, процесів життєдіяльності та функцій живих організмів, розуміти механізми регуляції фізіологічних функцій для підтримання гомеостазу біологічних систем.	MH2 MH3 MH6	MO1 MO3 MO4 MO7 MO9
	ПР 19. Застосовувати у практичній діяльності методи визначення структурних та функціональних характеристик біологічних систем на різних рівнях організації.	MH1 MH2 MH3 MH4 MH6	MO1 MO2 MO3 MO4 MO7 MO9
СК 10. Здатність демонструвати знання механізмів підтримання гомеостазу біологічних систем.	ПР 08. Знати та розуміти основні терміни, концепції, теорії і закони в галузі біологічних наук і на межі предметних галузей.	MH1 MH2 MH3 MH4 MH6	MO1 MO2 MO3 MO4 MO7 MO9

14. Критерії оцінювання результатів навчання. Визначити за допомогою якісних критеріїв мінімальний поріг рівень оцінки і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку. Зазначити використовувану числову (рейтингову) шкалу

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває	Високий (творчий)	відмінно	зараховано

			власні здібності			
82-89	B	добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
74-81	C	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно	
60-63	E	задовільно	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів			

15. Розподіл балів, які отримують студенти при вивченні дисципліни «Анатомія людини»

Розподіл балів при складанні екзамену:

№ з.п.	Вид навчальної діяльності*	Оціночні бали*	Кількість балів
1	Робота на лекційних заняттях	15	15
2	Захист лабораторних занять	15	15
3	Колоквіум	15	15
4	Модульний контроль	15	15
Разом		60	
5	Екзамен	40	
Всього		100	

16. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни в організації першого (бакалаврського) рівня вищої освіти складається з:

- Робоча програма навчальної дисципліни
- Опорний конспект лекцій (електронний носій)
- Опорний конспект лекцій (паперовий варіант)
- Матеріали для лабораторних занять (паперовий та електронний варіант)

17. Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Визначення анатомії і її місце в системі біологічних наук. Методи вивчення.
2. Основні етапи в історії розвитку анатомії людини. Їх представники.
3. Поняття про основні стадії розвитку організму. Вікова періодизація.
4. Поняття про органи, системи органів і апарати. Організм як єдине ціле.
5. Визначення і роль скелета. Будова кістки як органа, її хімічний склад та фізичні властивості.
6. Класифікація кісток скелета. Їх будова, ріст.
7. З'єднання кісток. Їх види. Класифікація неперервних з'єднань.
8. Суглоби, їх будова і класифікація.
9. Анатомія хребта, будова і з'єднання окремих хребців між собою і з черепом. Рухи.
10. Будова грудної клітки і її функціональне значення. З'єднання кісток грудної клітки. Вікові і статеві особливості.
11. Череп, характеристика в цілому, його відділи, статеві і вікові особливості.
12. Кістки лицевого черепа і їх з'єднання.
13. Кістки мозкового черепа і їх з'єднання.
14. Скелет верхньої кінцівки, його відділи. Будова і з'єднання кісток плечового поясу.
15. Будова і з'єднання кісток вільної верхньої кінцівки.
16. Скелет нижньої кінцівки, його відділи. Будова і з'єднання кісток тазового поясу.
17. Таз в цілому, його будова, з'єднання, розміри таза, статеві і вікові особливості.
18. Будова і з'єднання кісток вільної нижньої кінцівки.
19. М'язові тканини. Їх класифікація, будова і функції.
20. Скелетний м'яз як орган, його будова, функція і розвиток в онтогенезі. Допоміжний апарат.
21. Класифікація м'язів. Їх робота.
22. М'язи спини. Їх класифікація і характеристика.
23. М'язи грудей. Їх класифікація і характеристика.
24. М'язи живота. Їх класифікація і характеристика.
25. Дихальні м'язи. Їх класифікація і характеристика. Діафрагма.
26. М'язи голови. Їх класифікація і характеристика. Особливості будови м'язів.
27. М'язи шиї. Їх класифікація і характеристика.
28. М'язи плечового поясу та плеча. Їх класифікація і характеристика.
29. М'язи передпліччя та кисті. Їх класифікація і характеристика.
30. М'язи таза, їх класифікація і характеристика.
31. М'язи стегна. Їх класифікація і характеристика.
32. М'язи гомілки та стопи. Їх класифікація і характеристика.
33. Постава і її види в світлі анатоμο-фізіологічної характеристики.
34. Класифікація систем організму, будова, функція.
35. Травна система. Її функціональне значення і розвиток.
36. Ротова порожнина. Її органи, будова і функції.
37. Глотка, її топографія, будова і функції.
38. Стравохід, його будова і функції.
39. Шлунок, його топографія, будова і функції.
40. Тонка кишка. Її топографія, відділи, будова і функції.
41. Товста кишка. Її топографія, відділи, будова і функції.

42. Травні залози. їх класифікація і функція.
43. Печінка. її топографія, будова і функціональне значення.
44. Підшлункова залоза, її топографія, будова та екзокринна функція.
45. Слинні залози. їх топографія, класифікація, будова і функції.
46. Очеревина. її морфологічна характеристика.
47. Система органів дихання. її відділи, будова, функції і розвиток.
48. Носова порожнина. її топографія, будова і функції. Приносні пазухи. Їх з'єднання з носовими ходами.
49. Гортань, її топографія, будова і функції.
50. Трахея, бронхи. їх топографія, будова і функції.
51. Легені, їх топографія, будова і функції. Бронхіальне і альвеолярне дерево легень.
52. Середостіння, його класифікація і органи.
53. Сечовидільна система. її будова, функціональне значення і розвиток.
54. Нирка, їх топографія, будова і функції.
55. Сечовидільні шляхи (сечовід, сечовий міхур, сечівник).
56. Місце вироблення і шляхи виведення сечі.
57. Загальний огляд чоловічих і жіночих статевих органів. їх класифікація і розвиток.
58. Чоловічі зовнішні статеві органи.
59. Внутрішні чоловічі статеві органи.
60. Місця вироблення і шляхи виведення сперми.
61. Зовнішні жіночі статеві органи.
62. Яєчник, його будова, топографія. Циклічні і вікові зміни яєчника.
63. Матка. Маткові труби. Піхва.
64. Промежина, анатомічні відділи, морфологічна характеристика.
65. Серцево-судинна система. її морфологічна характеристика.
66. Анатомо-функціональна характеристика судинного русла.
67. Топографія і морфологія серця. Проекція серця на грудну клітку.
68. Гістологічна будова стінки серця. Особливості міокарда. Перикард.
69. Провідна система серця. її функціональне значення.
70. Кровообіг та іннервація серця.
71. Філогенез та онтогенез серця. Аномалії (вади) його розвитку.
72. Кола кровообігу. їх функціональне значення.
73. Порівняльна анатомо-функціональна характеристика артерій та вен.
74. Судини мікроциркуляторного русла. Чудесна венозна і артеріальна сітки.
75. Анастомози та колатеральний кровообіг.
76. Топографія, відділи та гілки аорти.
77. Верхня порожниста вена.
78. Нижня порожниста вена.
79. Вена воріт печінки.
80. Кровообіг та лімфовідтік голови.
81. Кровообіг головного і спинного мозку (кола Вілізія та Захарченко), венозний відтік від мозку.
82. Кровообіг та лімфовідтік органів ділянки шиї.
83. Кровообіг та лімфовідтік стінок грудної клітки.
84. Кровообіг та лімфовідтік органів дихання.
85. Кровообіг та лімфовідтік органів середостіння.
86. Кровообіг та лімфовідтік стінок черевної порожнини і стінок таза.
87. Кровообіг та лімфовідтік шлунка, підшлункової залози, печінки, селезінки.
88. Кровообіг та лімфовідтік тонкої кишки.
89. Кровообіг та лімфовідтік товстої кишки.
90. Кровообіг та лімфовідтік сечового міхура.
91. Кровообіг та лімфовідтік нирок і сечоводів.
92. Кровообіг та лімфовідтік внутрішніх жіночих статевих органів.
93. Кровообіг та лімфовідтік зовнішніх жіночих статевих органів.

94. Кровообіг та лімфовідтік внутрішніх чоловічих статевих органів.
95. Кровообіг та лімфовідтік зовнішніх чоловічих статевих органів.
96. Кровообіг та лімфовідтік верхньої кінцівки. Поверхнева і глибока долонні дуги.
97. Кровообіг та лімфовідтік нижньої кінцівки. Артеріальні сітки великих суглобів.
98. Кровообіг та лімфовідтік ендокринних залоз.
99. Кровообіг плода.
100. Склад та функції лімфи, лімфоутворення.
101. Загальна характеристика лімфатичної системи, її функції.
102. Судинне русло лімфатичної системи. Характеристика лімфатичних капілярів, судин, стовбурів та проток.
103. Парні лімфатичні стовбури. їх морфофункціональна характеристика.
104. Лімфатичні стовбури. їх морфофункціональна характеристика.
105. Анатомо-функціональна характеристика право лімфатичної протоки та грудної лімфатичної протоки.
106. Морфофункціональна характеристика лімфатичного вузла. Класифікація вузлів.
107. Центральні периферичні органи імунотворення.
108. Периферичні органи імунотворення.
109. Топографія та анатомо-морфологічна характеристика виличкової залози /тимусу/.
110. Лімфоїдні вузлики внутрішніх органів.
111. Кровотворні органи та органи імунотворення. їх класифікація.
112. Філогенез та онтогенез ендокринних залоз.
113. Схема імунотворення. Гуморальний та клітинний імунітет.
114. Селезінка.
115. Виличкова залоза.
116. Нервова система. її будова і функціональне значення.
117. Нейрони. їх будова, топографія і класифікація.
118. Спинний мозок, його топографія, будова і функції. Поняття про сегмент.
119. Спинномозковий нерв, його будова.
120. Поняття про рефлекторну дугу. Міжреберні нерви.
121. Шийне соматичне нерве сплетення, область іннервації.
122. Поперекове соматичне нерве сплетення, область іннервації.
123. Крижово-куприкове соматичне нерве сплетення, область іннервації.
124. Принцип соматичної іннервації органа.
125. Оболонки мозку. Місця вироблення та шляхи циркуляції мозкової рідини.
126. Будова і розвиток центральної нервової системи.
127. Відділи головного мозку. їх топографія, будова і функції.
128. Похідні ромбовидного мозку (мозочок, міст, довгастий мозок).
129. Середній мозок. Підкіркові центри.
130. Проміжний мозок. Гіпоталамус.
131. Анатомо-функціональна характеристика епіфіза та гіпофіза.
132. Кінцевий мозок. Поняття про стріопалідарну та лімбічну систему.
133. Великі півкулі головного мозку, їх будова і функції (частки, борозни, закрутки).
134. Кора великих півкуль головного мозку. її будова і функціональне значення. Поняття про кірковий аналізатор і функція аналізаторів I і II сигнальних систем.
135. Вегетативна нервова система, її класифікація, будова і функції.
136. Відмінності соматичної нервової системи від вегетативної.
137. Симпатична частина вегетативної нервової системи. її будова і функції.
138. Парасимпатична частина вегетативної нервової системи. її будова і функції.
139. Відмінності симпатичної нервової системи від парасимпатичної.
140. Принцип вегетативної іннервації органів.
141. Черепно-мозкові нерви. їх класифікація, вихід на основі мозку, черепа.
142. Чутливі нерви, їх ядра, область іннервації.
143. Рухові нерви. їх ядра, область іннервації.
144. III, V пари черепно-мозкових нервів. їх ядра, область іннервації.

145. VII, IX і X пари черепно-мозкових нервів, її ядра, область іннервації.
146. Поняття про провідні шляхи. їх класифікація.
147. Загальний принцип будови чутливих шляхів.
148. Загальний принцип будови рухових шляхів.
149. Будова ока. його складові частини.
150. Очне яблуко, ядро і капсула ока. порушення зору (короткозорість, далекозорість, дальтонізм).
151. Допоміжний апарат ока. місця вироблення і шляхи виділення сльози.
152. Зоровий аналізатор (шлях).
153. Зовнішнє вухо, його будова і функції.
154. Середнє вухо, його будова і функції.
155. Внутрішнє вухо, його будова і функції. Шлях циркуляції пери- та ендолімфи.
156. Слуховий аналізатор (шлях).
157. Шлях рівноваги.
158. Смаковий аналізатор.
159. Нюховий аналізатор.
160. Шкіра. її будова і функціональне значення.
161. Залози внутрішньої секреції. їх класифікація, будова, функції.
162. Гормони. їх класифікація і функція. Гіперфункція та гіпофункція ендокринних залоз.
163. Щитоподібна та при щитоподібні залози. їх топографія, будова, функції.
164. Надниркові залози, їх топографія, будова, функції. Додаткові надниркові залози. Сонний гломус та парааортальні тілця, їх морфо-функціональна характеристика.
165. Анатомо-функціональна характеристика залоз змішаної секреції (підшлункова залоза, статеві залози), їх топографія, будова, ендокринна функція.

18. Рекомендована література (основна, допоміжна)

Основна

1. Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р., Федонюк Я.І. Анатомія людини (в трьох томах). – Вінниця. Нова книга, 2006.
2. Гринчук В.О., Велемець В.Х., Шварц Л.О., Шевчук Т.Я., Поручинський А.І. Вступ до анатомії людини: Навч. посібник. - Луцьк: Надстир'я. 2002. - 100с.: іл.
3. Гринчук В.О., Велемець В.Х., Пикалюк В.С., Шварц Л.О., Шевчук Т.Я., Поручинський А.І. Опорно-руховий апарат людини: Навч. посібник. - Луцьк: Надстир'я, 2003. - 360с.: іл.
4. Гринчук В.О., Велемець В.Х., Пикалюк В.С., Шевчук Т.Я. Внутрішні органи та серцево-судинна система людини: Навч. посібник. - Луцьк: Надстир'я, 2005. - 448с.: іл.
5. Коляденко Г.І. Анатомія людини: Підручник. - К.: Либідь. 2001 – 384 с.: іл.
6. Коцан ІЛ., Гринчук В.О., Велемець В.Х., Шварц Л.О., Пикалюк В.С., Шевчук Т.Я. Анатомія людини: підручник для студ. вищ. навч. закл. - Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки., 2010 . – 902 с.
7. Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Навчальний посібник. В 2 т. - Чернівці: Поділля. 1998.- Т.1.-296 с.: 140 іл.; Т.2. - 344 с.: 150 іл.
8. Марциновський В.П. Анатомія людини: посібник. – Рівне: РДГУ, 2008 – 206 с.
9. Марциновський В.П. Нормальна анатомія людини: лабораторний практикум. – Рівне: видавець О.Зень, 2021.
10. Марциновський В.П., Галай О.О. (навчально-методичні матеріали). – Рівне: РДГУ, 2017. – 122 с.
11. Пикалюк В.С., Гринчук В.О., Велемець В.Х., Шевчук Т.Я. Нейроанатомія: Навч. посібник. - Луцьк: Надстир'я, 2004. - 353с.: іл.
12. Свиридов О.І. Анатомія людини: Підручник / За ред. І.І. Бобрика. - К.: Вища шк. - 2000. -399 с. іл.
13. Сяська І.О., Марциновський В.П. Нормальна фізіологія людини (навчальний посібник). Рівне : РДГУ, 2021. 203 с.

Додаткова

1. Гринчук В.О., Велемець В.Х. Анатомія людини: Навч. посібник. - Луцьк: Надстир'я. 1997. -285с.: кольор. іл.

2. Музика Ф.В., Кулітка Е.Ф., Гриньків М.Я. Тестові завдання з дисципліни «Анатомія людини». – Л.: ЛДУФК, 2012. 130с.
3. Очкуренко О.М., Федотова О.В. Анатомія людини. Навч. посібник. - 2-е вид. перероб. і допов. - К.: Вища шк.: 1992. – 344 с.: іл.
4. Федонюк Я.І., Мицкан Б.М., Попель С.Л. та ін.. Функціональна анатомія. – Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2007 - 552с.

19. Інформаційні (інтернет) ресурси

1. Наукова бібліотека РДГУ <http://library.rshu.edu.ua/>
2. <file:///C:/Users/User/Downloads/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%8F%20%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D0%B7%20%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BC%D0%B8%20%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%84%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97.pdf>
3. <file:///C:/Users/User/Downloads/2007.pdf>

Робоча програма навчальної дисципліни «Анатомія людини» перезатверджена зі змінами та доповненнями відповідно до наказу № _____ від _____ на 2025/2026 навчальний рік

Розділ робочої програми навчальної дисципліни	Зміни і доповнення
Розділ 13	Внесення таблиці «Види та методи навчання і оцінювання»

Протокол від «19» січня 2024 року № 1

Завідувач кафедри _____
(підпис)

Сяська І.О.
(прізвище та ініціали)

